

Максим РЯБЕНКО,

начальник першого відділу
процесуального керівництва досудовим розслідуванням
і підтримання державного обвинувачення управління
нагляду за додержанням законів органами внутрішніх
справ Головного управління нагляду за додержанням
законів у кримінальному провадженні
Генеральної прокуратури України,
старший радник юстиції, аспірант
Національної академії прокуратури України

УДК 343.13

ПРИПИНЕННЯ КОМПЕТЕНЦІЇ ОСОБИ, ЯКА НАДАЄ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ, ЯК СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНІВ

У нашій попередній публікації було визначено момент виникнення компетенції особи, яка надає публічні послуги [1]. Однак для правильної кримінально-правової кваліфікації важливо не лише окреслити початок (виникнення), а й момент закінчення (припинення) компетенції такої особи. Адже саме упродовж цього часу особа, яка надає публічні послуги, є спеціальним суб'єктом злочинів, передбачених статтями 365-2 та 368-4 Кримінального кодексу України (КК України).

Метою статті є визначення моменту, коли припиняються повноваження особи, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг.

Питання про визначення правового статусу таких осіб є новим у теорії кримінального права України, оскільки відповідні діяння були криміналізовані Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» [2]. Тому припинення компетенції особи, яка надає публічні послуги, в науковій літературі практично не досліджувалося. Окремі аспекти цієї проблеми розглядали П.П. Андрушко, А.В. Галахова, О.О. Дудоров, М.А. Магда, Р.Л. Максимович та інші дослідники.

У статті ми визначатимемо момент припинення компетенції тих осіб, які надають публічні послуги, перелік яких наведено у диспозиції частин перших статей 365-2 та 368-4 КК України, тобто аудитора, нотаріуса, оцінювача, іншої особи, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, арбітражного керуючого, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді. Для цього проаналізуємо регулятивне законодавство у відповідній сфері.

Згідно з Законом України «Про аудиторську діяльність» [3] аудит проводиться на підставі договору між аудитором (аудиторською фірмою) та замовником. Інші аудиторські послуги можуть надаватися на підставі договору, письмового або усного звернення замовника до аудитора (аудиторської фірми). Ознайомившись із положеннями цього Закону, доходимо висновку, що надання аудиторських послуг припиняється з моменту складання аудитором відповідних офіційних документів. Такими документами (залежно від виду аудиторської послуги) є: аудиторський висновок (при виконан-

ні аудиторських перевірок), довідки або інші офіційні документи (у разі надання аудиторських консультацій), експертний висновок або акт (при проведенні експертизи) (ст. 7 Закону). Також зауважимо, що документальне оформлення аудиторської перевірки складається з двох видів документації – робочої та підсумкової. Робоча документація – це записи, за допомогою яких аудитор фіксує проведені процедури перевірки, тести, отриману інформацію і відповідні висновки, що робляться під час проведення аудиторської перевірки. У робочу документацію вноситься інформація, яка, на думку аудитора, є важливою для правильного виконання аудиторської перевірки і яка має підтвердити висновки та пропозиції в аудиторському висновку. Порядок ведення робочої документації аудиту передбачено в стандартах його проведення [4]. Така робоча документація є допоміжною та слугує складанню підсумкових документів аудиту, якими, як зазначалося, є аудиторський висновок. За підсумками аудиту складається аудиторський звіт та аудиторський висновок. У звіті може бути будь-яка інформація, що цікавить клієнта-замовника і форма подання якої регламентована в договорі на проведення аудиту. Аудиторський висновок – це не лише підсумковий документ проведення аудиторських перевірок, а й офіційний документ, що засвідчується підписом і печаткою аудиторської фірми. Порядок підготовки аудиторського висновку передбачений у Міжнародному стандарті № 700 «Аудиторський висновок про фінансову звітність» [5]. Датою закінчення виконання аудиторської послуги у виді аудиторської перевірки є день, коли керівництво підприємства підписує акт прийому-передачі аудиторського висновку. Вона ставиться в аудиторському висновку і свідчить про те, що послуга виконана у повному обсязі та компетенція аудитора як особи, яка надає публічні послуги, припинена.

Згідно з ч. 1 ст. 3 Закону України «Про нотаріат» [6] нотаріус (як державний, так і приватний) починає надавати публіч-

ні послуги з моменту звернення осіб про вчинення відповідних нотаріальних дій. У Розділі III цього Закону закріплено правила вчинення нотаріальних дій, що охоплюють: місце, строки вчинення нотаріальних дій; установлення особи, яка звернулася за їх вчиненням; визначення обсягу цивільної дієздатності фізичних осіб і перевірку цивільної правоздатності та дієздатності юридичних осіб, перевірку повноважень представника фізичної або юридичної особи, встановлення намірів сторін вчиняти правочин; підписання нотаріально посвідчуваних правочинів, заяв та інших документів; витребовування відомостей і документів, необхідних для вчинення нотаріальної дії; вчинення посвідчувальних написів та видача свідоцтв; реєстрація нотаріальних дій. Саме з моменту реєстрації нотаріальної дії, на нашу думку, потрібно вважати компетенцію нотаріуса як особи, яка надає публічну послугу, припиненою.

Професійна діяльність оцінювачів здійснюється відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність» [7]. Згідно зі ст. 10 цього Закону оцінка майна проводиться на підставі: договору між суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання та замовником оцінки; або ухвали суду про призначення відповідної експертизи щодо оцінки майна; або наказу керівника органів державної влади чи органів місцевого самоврядування. Підсумковим документом, яким завершується виконання цього договору, є звіт та акт про оцінку майна. Це документ, що містить висновки про вартість майна та підтверджує виконані процедури з оцінки майна суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання відповідно до договору. Звіт підписується оцінювачами, які безпосередньо проводили цю процедуру, і скріплюється печаткою та підписом керівника суб'єкта оціночної діяльності. Акт оцінки майна є документом, що містить висновки про вартість майна та підтверджує дії, виконані суб'єктом оціночної діяльності –

органом державної влади чи органом місцевого самоврядування самостійно (ст. 12 Закону). Отже, з моменту підписання акта та звіту про оцінку майна припиняється компетенція оцінювача як особи, що надає публічні послуги.

Правовий статус та порядок здійснення експертизи особою, яка надає такі послуги, в Україні регулюється трьома законами: «Про судову експертизу» [8], «Про екологічну експертизу» [9] та «Про наукову і науково-технічну експертизу» [10]. Підставою для проведення судових експертиз є письмове звернення потерпілого чи сторони захисту кримінального провадження або письмова заява (лист) замовника (юридичної або фізичної особи) [11]. Виконання такої послуги закінчується складанням висновку експерта або повідомленням про неможливість надання висновку, який (яке) підписується експертом (експертами), який (які) проводив (проводили) експертизу.

Згідно з Законом України «Про екологічну експертизу» в Україні здійснюються державна, громадська та інші види експертиз [9]. Проведення таких експертиз закінчується складанням висновку екологічної експертизи та наданням його заінтересованим особам.

Наукова і науково-технічна експертизи проводяться науково-дослідними організаціями та установами, вищими навчальними закладами, іншими організаціями та окремими юридичними і фізичними особами, які акредитовані на цей вид діяльності (ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу») [10]. Відповідно до ст. 22 цього Закону основним юридичним документом, що регламентує відносини між замовником і організатором у сфері наукової і науково-технічної експертизи, є договір на її проведення. Договір вважається виконаним, якщо надано відповідний висновок наукової та науково-технічної експертизи.

Отже, компетенція експерта як особи, яка надає публічні послуги, припиняється з моменту, коли буде складений та підписаний відповідний висновок чи

повідомлення про неможливість надання висновку (у разі проведення судової експертизи).

Арбітражним керуючим є фізична особа, призначена господарським судом у встановленому порядку в справі про банкрутство як розпорядник майна, керуючий санацією або ліквідатор з числа осіб, які отримали відповідне свідоцтво і внесені до Єдиного реєстру арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) України (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом») [12]. Компетенція арбітражного керуючого припиняється з інших підстав, ніж у інших осіб, які надають публічні послуги. По-перше, у разі припинення діяльності такої особи. Підстави для цього визначені в ст. 112 зазначеного закону. Згідно з ч. 2 цієї статті при припиненні діяльності арбітражного керуючого він виключається з Єдиного реєстру арбітражних керуючих України, а його свідоцтво анулюється. По-друге, у зв'язку зі звільненням арбітражного керуючого від виконання повноважень керуючого господарським судом (ч. 3 ст. 114 Закону). По-третє, у разі усунення арбітражного керуючого від виконання ним своїх обов'язків керуючого господарським судом (ч. 3 ст. 114 Закону).

Правовий статус незалежного посередника визначено в Законі України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» [13]. Підставою для початку повноважень незалежного посередника є угода, укладена між представниками сторін, про залучення незалежного посередника до участі у вирішенні колективного трудового спору (конфлікту), або угода про залучення незалежного посередника до роботи мирної комісії, створеної під час страйку, укладена між власником або уповноваженим ним органом (представником) та органом (особою), що очолює страйк [14]. Відповідно до п. 2.11 Положення про посередника його повноваження припиняються у випадках: прийняття такого рішення головою Національної служби

посередництва та примирення; письмової відмови посередника від подальшого виконання повноважень; за результатами атестації; в інших випадках, передбачених законодавством [14].

Член трудового арбітражу (або арбітр) – це фахівець, експерт або інша особа, яка залучається сторонами колективного трудового спору (конфлікту) або незалежним посередником, входить до складу трудового арбітражу та приймає рішення по суті цього спору (конфлікту) (ст. 11 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» [14]. Згідно з п. 6.4 Положення про трудовий арбітраж повноваження експерта закінчуються одночасно з припиненням розгляду і винесенням рішення по суті колективного трудового спору (конфлікту) [15]. Отже, й компетенція члена трудового арбітражу як особи, яка надає публічні послуги, припиняється також з цього моменту.

Третейський суддя – це фізична особа, призначена чи обрана сторонами у погодженому порядку або призначена чи обрана відповідно до цього Закону для вирішення спорів у третейському суді [16]. Третейський суддя починає надавати публічні послуги з моменту його призначення або обрання для вирішення конкретного спору. Відповідно до ст. 21 Закону компетенція третейського судді припиняється з таких підстав: за погодженням сторін; у разі відводу чи самовідводу; набрання обвинувальним вироком суду законної сили щодо нього; набрання судовим рішенням про визнання його обмежено дієздатним чи недієздатним законної сили; у разі його смерті, визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим рішенням суду, що набрало законної сили. Повноваження складу третейського суду, яким вирішувався спір, припиняються після прийняття ним рішення з конкретної справи.

Аналіз щодо припинення компетенції особи, яка здійснює професійну діяльність та надає публічні послуги, надалі може бути корисним для вивчення пи-

тань, пов'язаних з повноваженнями таких осіб як спеціального суб'єкта злочину за КК України.

Таким чином, кінцевий момент припинення компетенції особи, яка надає публічні послуги, залежить від регулятивного законодавства у відповідній сфері. При цьому він визначається, по-перше, з моменту складання підсумкових документів про надання публічних послуг: аудиторського висновку (аудиторські перевірки), довідок або інших офіційних документів (аудиторські консультації), експертного висновку або акта (аудиторські послуги у виді експертиз); звіту та акта про оцінку майна (послуги з оцінки майна); висновку експерта (судова, екологічна, наукова, науково-технічна експертизи) чи повідомлення про неможливість його надання (судова експертиза). По-друге, з моменту реєстрації нотаріальної дії (надання послуг нотаріуса). По-третє, з моменту припинення діяльності, звільнення або усунення арбітражного керуючого. По-четверте, з моменту прийняття рішення головою Національної служби посередництва та примирення про припинення повноважень незалежного посередника; письмової відмови посередника від подальшого виконання повноважень; за результатами атестації; в інших випадках, передбачених законодавством. По-п'яте, з моменту припинення розгляду і винесення рішення по суті колективного трудового спору (конфлікту) (у разі надання послуг члена трудового арбітражу). По-шосте, за погодженням сторін; у разі відводу чи самовідводу; набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього; набрання законної сили судовим рішенням про визнання його обмежено дієздатним чи недієздатним; у разі його смерті, визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим рішенням суду, що набрало законної сили, або у випадку прийняття рішення третейським судом з конкретної справи.

Список використаних джерел:

1. *Рябенко М.В.* Виникнення компетенції особи, яка надає публічні послуги, як спеціального суб'єкта злочину / М.В. Рябенко // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 4. – С. 112–117.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України від 7 квітня 2011 року № 3207-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 41. – Ст. 414.
3. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22 квітня 1993 року № 3125-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>
4. Стандарти внутрішнього аудиту: затверджені наказом Міністерства фінансів України від 4 жовтня 2011 року № 1247 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 85. – Ст. 3131.
5. Аудиторський висновок про фінансову звітність: міжнародний стандарт аудиту № 700 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://pro-u4ot.info/files/audit/MCA/mca700.doc>
6. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 року № 3425-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
7. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність: Закон України від 12 липня 2001 року в редакції Закону України від 1 квітня 2004 року № 2658-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>
8. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
9. Про екологічну експертизу: Закон України від 9 лютого 1995 року № 45/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/45/95-%D0%B2%D1%80>
10. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10 лютого 1995 року № 51/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80>
11. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затверджена наказом Міністерства юстиції України від 18 січня 1998 року № 53/5 в редакції наказу Міністерства юстиції України від 26 грудня 2012 року № 1950/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>
12. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 травня 1992 року № 2343-XII в редакції законів України від 30 червня 1990 року № 784-XIV та від 22 грудня 2011 року 4212-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
13. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 року № 137/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>
14. Положення про посередника: затверджене наказом Національної служби посередництва і примирення від 18 листопада 2008 року № 133 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nspp.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=99:2010-02-25-15-11-28&catid=6:2009-12-29-19-38-17&Itemid=22
15. Положення про трудовий арбітраж: затверджене наказом Національної служби посередництва і примирення від 18 листопада 2008 року № 135 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nspp.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=97:2010-02-25-15-07-59&catid=6:2009-12-29-19-38-17&Itemid=22
16. Про третейські суди: Закон України від 11 травня 2004 року № 1701-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1701-15>

ПРИПИНЕННЯ КОМПЕТЕНЦІЇ ОСОБИ, ЯКА НАДАЄ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ, ЯК СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНІВ

Розглянуто підстави для припинення компетенції таких осіб, які надають публічні послуги, як аудитор, нотаріус, оцінювач, експерт, арбітражний керуючий, незалежний посередник, член трудового арбітражу, третейський суддя. Проаналізовано відповідне регулятивне законодавство.

Ключові слова: особа, яка надає публічні послуги; аудитор; нотаріус; оцінювач; експерт; арбітражний керуючий; незалежний посередник; член трудового арбітражу; третейський суддя.

Максим РЯБЕНКО

ПРЕКРАЩЕНИЕ КОМПЕТЕНЦИИ ЛИЦА, ПРЕДОСТАВЛЯЮЩЕГО ПУБЛИЧНЫЕ УСЛУГИ, КАК СПЕЦИАЛЬНОГО СУБЪЕКТА ПРЕСТУПЛЕНИЙ

Рассмотрены основания для прекращения компетенции таких лиц, предоставляющих публичные услуги, как аудитор, нотариус, оценщик, эксперт, арбитражный управляющий, независимый посредник, член трудового арбитража, третейский судья. Проанализировано соответствующее регулятивное законодательство.

Ключевые слова: лицо, предоставляющее публичные услуги; аудитор; нотариус; оценщик; эксперт; арбитражный управляющий; независимый посредник; член трудового арбитража; третейский судья.

Maxim RYABENKO

TERMINATION OF COMPETENCE WHO PROVIDES SERVICES AS A SPECIAL PUBLIC ENTITY CRIMES

Considered grounds for termination of the competence of persons providing public services as auditor, notary, appraiser, examiner, trustee in bankruptcy, an independent mediator, a member of a labor arbitration, the arbitrator. Analysis of the appropriate regulatory legislation.

Keywords: the person providing public services, auditor, notary, appraiser, expert, arbitration manager, an independent mediator, a member of the labor arbitration, the arbitrator.

